

Hules Béla

Én nem vágyódom innen sehova Háry Emma: Testvéreim a margaréták

Háry Emma neve a harmincas évek végétől a negyvenes évek közepéig tartó egerszegi diákoskodásom idején vésődött belém, kitörölhetetlenül. Számomra ő volt Egerszeg költője, és bizonyára nem egyedül nekem. Hogy versét is olvastam volna akkoriban, arra nem emlékszem, bár kell, hogy olvastam légyen. De csak a neve maradt bennem, mint valami mitikus név. Mintha valami meséből lépett volna előm akkor is, amikor megadatott a sors ajándékaként, hogy még találkozhasam vele személyesen, nem sokkal az Egerszegi múzsa megjelenése után. Így kaptam kézbe aztán gondosan füzetbe másolt verseit (azokat; amelyek a *Fehér tüzekben* megjelentek után keletkeztek).

Ahogy a kisvárosokban is megjelentek a helyi újságok, úgy léptek színre lapjaikon a helyi költők. A korabeli viszonyokat kell visszaidéznünk, hogy megértsük, milyen jelentős is volt a szerepük annak idején a helyi költőknek, tárcaíróknak, egy-egy helyi festőnek, netán szobrásznak. Jelenlétük az alkotással, az alkotóval való személyes – vagy majdnem-személyes – találkozás lehetőségét nyújtotta egy olyan közösségben, ahol mondhatni még mindenki mindenkit ismert. A helyi lapot, lapokat sokan járatták, nemegyszer csak azt, és hétről hétre, hónapról hónapra várták a személyes ismerősükké lett költő újabb versét, amely róluk, hozzájuk szólott. Hogy milyen volt az a közeg, amelyben Háry Emma versei fogantak, amelyhez szóltak, az pontosan tapintható a költőnő 34-ben megjelent kötetéből való *Egerszeg* című versben: „... *Az útszél és a tarló is virágos. / A Zalaparton*

áll a régi város. , (...) Bodzaillatot visz a szél tova. ... / Fehéren int kéttornyú temploma. (...) A pincék mélyén jó göcseji bor. / Napfényben aranyló utcapor. (...) Kámzsás barátok, halkszavú papok. / Ezüstöscsendű szent vasárnapok.”

Verseik – ha akadhat is kivétel – abban a térbeli és időbeli közegben szólnak teljes hitelességgel, amelyben fogantak, ha ez nem merül is fel az olvasóban. Hiszen műveltségében többnyire készen vannak azok az adatok, amelyek az adott költő működésének hátterét adják. Mi, magyarok nyomban otthon vagyunk, ha a Tisza vagy az Alföld kerül elénk valamely költeményben; és hasonlóan vagyunk a világirodalom jó részével is. De ne higgyük, hogy a költészet birodalma teljesen szabadon átjárható, hogy egy „jó” vers szükségképp egyformán hat bárhol. Ady *Az eltévedt lovasa* sohasem fogja elmondani ugyanazt egy angolnak, egy franciának, amit mi hallunk benne.

Háry Emma java versei hiteles költői érvénnyel szólnak saját háttérükben, csak ez a háttér maga tünedezett el a világ változásaival. Nem követhetjük ismerősként a költő lépteit „a *szénaillatú Válickaparton*” (Vallomás), a mi szemünknek idegen már a „*napfényben aranyló utcapor*” csillogása – és minek folyassam. És rég nincs jelen a maga elevenességében a mindennapi léttel oly szorosan összeszövődött *másik* háttér, az a *szakrális* sík, amelynek képei és jelképei átittatták az „egyszerű” emberek lelkét, ünnepei – ahogy a városon napszakonként átzengó harangszó – megszentelték a tagolódó időt.

Háry Emma tudatos elhatározottsággal maradt a *provincia* költője. Mintha sokkal szerényebb léptékben a nagy költőt visszhangozná: elegendő és méltó költői feladat lehet egy zárt közösség saját lelkét megszólaltatni, akár lemondva ezzel a kívülállók csodálatáról. Mindezzel együtt ennek a költészetnek mondhatni muzeális értéke van. Nemcsak Egerszeg, nemcsak Zala számára, amelyek hajdani képét, a külsőt és a belsőt fakuló fényképeknél is elevebben őrzi; a régi Zala folyó kiáradását (*Kiáradt a Zala*); azt az időt, amikor Kemendollár és Zalaegerszeg között még *Kisfaludpusztán* állt meg a vonat... (*Vonaton a hóesésben*).

Az irodalomtörténet óva őrzi irodalmunk, költészetünk „nagy” vonulatát, a Halotti beszédétől és az Ómagyar Mária-siralomtól napjainkig; ugyanígy népköltészetünk, paraszt-költészetünk kincseit, de nincs (és félek, hogy nem is lesz) antológiánk, amely a „*provincia*” termésének javát gyűjtené össze, a hajdani vidék rajzolatait, életérzését, életlátását – pedig ezt is érdemes lenne közkinccsé tenni. Addig legalább a helyiek feladata a Háry Emmához hasonló relikviákat elevebben őrízni.

*

Szólnom kellene még a Háry-versek sajátosan *költői* értékeiről, de fonáknak érzem, hogy azt bizonygassam; szerzőjük valóban *költő*, a szó mesterségbeli értelmében is. Persze hogy az! Említhetném a gondosan választott rímeket, a láttató jelzőket, az igényes strófaformákat; vagy ahogy *Hódolat a Boldogasszony előtt* című himnikus költeményét elmúlt századok verseléséhez, veretes nyelvezetéhez igazítja. Érezhető, hogy nem voltak ismeretlenek számára a Nyugat költői sem (*Vallomás* című verse mintha Babits *Messze... messze...* című versére felelne, ha nem állíthatjuk is biztosan, hogy annak hatására íródott); de nem utánozott másokat, ha tanult is tőlük.

*

Költészetében négy fő síkot találhatunk: a pátriája iránti ragaszkodó szeretetét, a személyeset, a szakrálisat és a természetit. Négy fő síkot – és nem négy fő témakört; hisz a síkok szinte minden versben átfedik egymást. A szülőfölddel való kapcsolatáról finom „cezararajzai”, meghitt életképei mellett a már említett *Vallomás* szól a legbensőségesebben: „*Itt minden követ, rögöt szeretek, / mélyről feltörő, forró rajongással / s mindent megszépít a szeretet.*”

A kötetből sugárzó derű nem mindig töretlen. „*Árnyék esett reám*” – olvassuk az *Önéletrajz*-ban. A költőt súlyos betegség lepi meg (*Kórházi éjszaka*), de az újratemtett harmónián is átsuhan egy-egy árnyék. Legszemélyesebb verse, az *Egyedül* egy „megkísértés” mélyen őszinte elbeszélése: „*Pitypangok ezüstlámpája égett: / ne oltsd a lángot, ne bánd, ha éget! / A nyírfák furcsán suttogni kezdtek: / dobd el magadtól magánykereszted! // És én ijedten, dermedt-elhülten / a népes utcára menekültem.*” Az árnyakat azonban elúzi a természet látványában való áhítatos feloldódás, ahogy ezt a *Magamnak mondom...* című versében látjuk. Ez a vers egyben valóságos kis gyűjteménye a költői találatoknak:

Emlékezzél erre a délutánra,
a kis hajlék napfény-foltos falára,
akkor is, ha majd rádborúl a tél.

Lásd, most gyümölcstől roskad a fa ága,
kék lánggal ég a katángok virága,
s fürtöt takargat a szőlőlevél.

A nyár hevét ma már hiába várod,
de ha a dombtetőn karod kitarod,
belesimul a párás, őszi táj.

„*Hát indulj tovább, bizakodó hittel*” – írja az utolsó versszakban. A mindvégig töretlen hit Háry Emma másik fogódzója. A természet és Alkotója iránti áhítat egybeolvadásának legszebb példája a késői – 79-ből való – *Őszi csokor a Mecsekéből* című kis-ciklus; befejezésül hadd idézzem ennek középső négysorosát:

Madár

Egy ölyv körözget a hegy csúcsa felett.
Kiő, kiő... vijjogja szüntelen.
Ki Ő? – Kérdez és felel is a lélek:
Isten! Isten! A Szent, a Végtelen...

Háry Emma: Testvéreim a margaréták
Vadamosi Füzetek. Zalaegerszeg, 58 oldal